

OBECNÉ

Franks, Northmen, and Slavs. Identities and State Formation in Early Medieval Europe, edd. Ildar H. GARIPZANOV – Patrick J. GEARY – Przemysław URBAŃCZYK, Brepols, Turnhout 2008 (= *Cursor mundi* 5)

266 s., ISBN 978-2-503-52615-7

Konstruování subjektivní podstaty raně středověké etnické identity a její prezentace v písemných pramenech spojuje rámcově jedenáct příspěvků, které odrážejí současnou podobu hned několika raně středověkých částečně i úzce provázaných diskusí, jejichž dalším společným jmenovatelem jsou tzv. *gentes*, považované za situační dobové konstrukty. Vydavatelé si v úvodu kladou za cíl porozumět komplexnímu fenoménu etnických skupin a zařadit je do obecnějšího antropologického modelu. Dalším cílem je osvětlit, a to mnohdy na základě interdisciplinárního přístupu, roli etnické a gentilní identity v době formování raně středověké státnosti od 8. do 11. století. Pozornost se přitom rozšiřuje i na dosud periferně vnímané oblasti Skandinávie a slovanského světa, kde se identita tvořila mnohdy až v dynamickém vztahu s panstvím Franků, přičemž tato dynamika je vnímána nikoliv jako adopce západních vzorů, ale spíše jako výběrová adaptace několika prvků s ohledem na místní kontext. Nejcharakterističtější znakem sborníku je tedy vzhledem k rozsahu zkoumané oblasti polyfonie názorů a historiografických přístupů.

V první části věnované Frankům přibližuje Peter J. Heather dosavadní vědecké přístupy k fenoménu identity, přičemž se teoreticky opírá o novější antropologickou literaturu. Základem jeho tezí je výpověď pramenů a nechybí ani odkazy na sociologické bádání, opominuta není také archeologie a možnosti jejího opatrného využití v diskusi o identitách. Důležitý je i poukaz na skutečnost, že etnicita zdaleka nepatřila k jediné skupinové identitě v raném středověku. Heather se ve svém příspěvku zřetelně distancuje od ostrých útoků hlavně amerických medievistů vůči tzv. vídeňské škole, jejímiž třemi

hlavními protagonisty byli postupně Reinhard Wenskus, Herwig Wolfram a v současné době Walther Pohl. Modelem franké identity se zabývá Helmut Reimitz, jenž dochází k závěru, že tento model byl flexibilním situačním konstruktem, jehož role byla spíše integrační než diferenciační. Janet L. Nelson pochybuje pro dobu karlovské říše o samozřejmosti etnických identit, jež jsou pro ni nejen situačním konstruktem, ale také akční taktikou; poukázáno je i na multietnické složení karlovské říše. Nelson předpokládá mnoho identit, o jejichž důležitosti rozhoduje aktuální kontext. Na konci vyjadřuje Nelson nejistotu o obsahu pojmu Frank.

Druhou část sborníku, věnovanou oblasti Skandinávie, uvozuje obsahově velmi pestrý onomastický rozbor skandinávských reálií Stefana Brinka. Následuje příspěvek Ildara Garipzanova, který zmiňuje autoritativní přístup jednotlivých národních historiografií, vytvářejících představu kontinuity *gentes* a moderního národa. Garipzanov užívá interdisciplinární přístup, věnuje se např. otázce adaptování vzorů na mincovním materiálu na nordické kulturní prostředí nebo možné etnické dataci pohřbů. Důležitý element vytváření etnika pro něj představuje i motiv hrozby severských nájezdníků. V tomto ohledu dánský historik vědomě a úspěšně adaptuje interpretační model Johannese Frieda na vlastní domácí prostředí. V dalším příspěvku dokazuje Sverre Bagge s použitím diachronního srovnání pramenů již pro 13. století existenci soudržné emocionální vazby v Norském království, přičemž částečně zůstává závislý na hodnotící optice devatenáctého století.

Třetí a zároveň poslední část sborníku je věnována slovanskému etniku, kde se soudobý diskurz podle názorů jednotlivých autorů příspěvků stále pohybuje částečně pod patronátem starších autoritativních interpretací, jež se shromažďují kolem termínů předpokládané kontinuity raně středověkého politického společenství s moderním národem. Často se také objevuje výtka vůči nedostatečné teoretické reflexi tématu, jehož pojetí je však také závislé na míře dochovaných pramenů, které autory staví před nutnost vypořádat se s problémem diachronní interpretace. Alexej Toločko se věnuje východním Slovanům a dosavadnímu bádání vytýká především neschopnost číst Nestorovu kroniku spíše jako mistrov-

ské etnografické pojednání z 12. století než coby objektivní záznam pro budoucí generace, což se podle jeho názoru negativně projevuje v interpretaci raně středověkých dějin rozlehlého prostoru obývaného východními Slovy. V následujícím příspěvku kritizuje Christian Lübke, který se zabývá otázkou Polabských Slovanů, nereflétované užívání kategorií a nedostatečné teoretické zázemí. Problematizovány a kritické reflexi jsou podrobeny dynastická tradice, křesťanská ideologie a vztah mezi historií a archeologií. Przemysław Urbańczyk se v následujícím příspěvku věnuje vzniku polské identity v raném středověku. Míru vnitřní masové identifikace s vnějškově odlišovacím termínem *Poloni* považuje Urbańczyk za nesnadno určitelnou, důležitá role katalyzátorů identity je připsána piastovské dynastii, tedy dynastické tradici spojující lokální identity, a křesťanské církvi. Neven Budak se následně zabývá dalmatskou identitou, jež se profilovala především na protikladu římské a slovanské populace.

V posledním příspěvku, završujícím již zmíněnou polyfonii témat a přístupů, volí Patrick Geary netradiční přístup. Na moderním příkladu vytváření slovinské identity poukazuje na obtíž domnělé etnické kontinuity, která je podle něj pouze jedním ze segmentů historického vývoje určité oblasti. Sborník tak poskytuje zajímavou představu o jednotlivých raně středověkých diskurzích a o množství různých přístupů, které jsou v rámci širšího interdisciplinárního vědeckého pole aplikovány při výzkumu skupinových identit raného středověku.

JIŘÍ KNAP

Michal LUTOVSKÝ, *Po stopách prvních Přemyslovců III. Správa a obrana země (1012–1055). Od Oldřicha po Břetislava I.*, Libri, Praha 2008

290 s., ISBN 978-80-7277-365-7

Ve třetím svazku řady *Po stopách prvních Přemyslovců* představuje Michal Lutovský místa spjatá s českými dějinami první poloviny 11. století, jež v rámci soudobého diskurzu platí jako doba obnovy přemyslovskeho „státu“. Série epizod ze života Přemyslovců a „jejich“ země prolínají medailonky představující významná hradiska a kláštery té doby, ať už v říši, v českých zemích nebo v Polsku. Většinu z nich doprovázejí užitečné plánky spolu s fotografiemi dokumentujícími sou-

časný stav lokality. To lze – spolu s ne vždy důslednou snahou autora o nastínění několika možných řešení – považovat za klady knihy. Autor rovněž vychází z výsledků novějších výzkumů, a tak má čtenář např. možnost seznámit se s podobou přerovského hradu, jak ji před nedávnou dobou představil Rudolf Procházka.

O jednotlivých hradiscích se ovšem nedozvíme mnoho, neboť prostor několika málo stran spolu s nutností využít je právě i pro obrazovou dokumentaci stačí jen ke sdělení toho nejnutejšího. Vzhledem k zacílení na širší čtenářskou obec nelze knize ani zvláště vytkat nedostatek originality. Práce prostě vychází ze současného stavu historického poznání, který pro dané období utvářely zejména studie a knihy Barbary Krzemieńské. Za její závěry autor vykračuje jen zřídka. Podobně k tomuto typu textů patří už poněkud opotřebované floskule („kamenný stolec“, „umírali a milovali“) převzaté často doslovně z dobových pramenů, a přijímající tedy i jejich hodnotící a hodnotové postoje.

Michal Lutovský vydal další ze svých knih, věnovaných raně středověkým dějinám. Po Boleslavovi I., encyklopediích slovanské archeologie a hradisek a po *Hrobech knížat* propojil dějiny a prostor do trojdílného opusu *Po stopách Přemyslovců*. Potvrdil tím svou pověst schopného popularizátora, který dokáže dostatečně rozemnit poznatky archeologie a historie a předat je širší veřejnosti k příjemnému poctění. Otázkou však zůstává, zda naši neodbornou veřejnost někdy nepodceňujeme, zda ji podsouváním myšlenkově nenáročných knih spíše nedefinujeme a zda občas není na místě i jiný postup než předávání pevných představ a jistých zjištění. Prodejní úspěchy náročných textů Dušana Třeštíka a Barbary Krzemieńské, v nichž se úsilí spoutat prameny logikou vždy mísilo se snahou historii představit jako proces hledání otázek, by tomu nasvědčovaly.

DAVID KALHOUS